

JEL Classification: F63

<https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.029>

PERSPECTIVES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SUSTAINABLE BUSINESS MODELS IN THE POST-COVID ERA

IA NATSVLISHVILI**PhD in Economics, Associate Professor**

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

ia.natsvlishvili@tsu.ge

Abstract. The article assesses the perspectives of achieving sustainable development goals and implementation of sustainable business models in Post-Covid era. Challenges created by the novel corona virus (Covid-19) pandemic have been analyzed in the context of sustainable development using desk research method and qualitative content analysis. Pandemic crisis gradually develops into a «triple wave» crisis: 1) pandemic shock and public health crisis; 2) a stronger shock of economic global mega-recession, 3) an even more powerful ecological crisis caused by climate change and declining biodiversity might be emerge.

According to the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) the total «lockdown» of economy caused by pandemic leads to a reduction of almost one-third of the gross domestic product (GDP) in the world's leading economies. Each month of economic «lockdown» causes a 2% loss of annual GDP. If some sectors of the economy can only be partially «locked down», then the initial reduction in GDP in most leading economies will be 20% -25%. According to the World Bank pandemic and «lockdown» of world's leading economies could push to extreme poverty more than 60 million people and eliminate all the results achieved in the past years in poverty eradication.

Achieving sustainable development goals and implementation of sustainable business models might stay away from attention. In the future the frequency of pandemics will increase if humanity does not stop destroying nature. It is known that among mammals and water birds 1.7 million unknown viruses are inhabited that could be transmitted to human beings. Unrestrained deforestation, agrarian expansion, and infrastructure creation bring humans closer to these mammals and birds.

The pandemic situation is causing changes in the socio-political context. There are signs of politicization in the fight against corona virus-phenomena called infodemia and covidism. We observe excessive bans introduced by governments, restrictions on international trade, calls for protectionism, propaganda of nationalism, attempts to introduce authoritarianism, violation of fundamental human rights, attempts to spread mass fear and hysteria through the media.

The article evaluates two alternative scenarios for socio-economic development of post-pandemic period. In the current global mega-recession markets are changing radically, in the face of growing uncertainty firms are trying to adapt to new conditions. On the front line the «big» state appears, which acts as a leader in dealing with the pandemic and restoring the economy. In the Post-Covid era, a «new normal» situation is expected to emerge, which can develop in two possible directions. Undesirable direction is reduction of public services, ecological crisis caused by climate change, nationalism, autocracy. The preferred direction of development is more internationalization, new paradigms of business management, investments oriented on sustainable development, implementation of sustainable business modes, a new green deal and democracy. In order to reduce the risks of future pandemics, in the Post-Covid period a stimulus policy should be concentrated on the protection of human life and healthcare, provision of livelihoods, nature conservation and protection.

KEYWORDS: COVID-19, SUSTAINABLE DEVELOPMENT, SUSTAINABLE BUSINESS MODELS, ECONOMIC RESECTION, PANDEMICS, COVIDISM, INFODEMIA.

For citation: Natsvlishvili, I., (2020). Perspectives of Sustainable Development and Sustainable Business Models in the Post-Covid Era. *Globalization and Business*, 10. 227-232. (In Georgian) <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.029>

მდგრადი განვითარების და მდგრადი ბიზნეს მოდელის პერსპექტივები პოსტკოვიდურ ეპოქაში

ია ნაცვლიშვილი

ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატი, ასოცირებული პროფესორი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველო
ia.natsvlshvili@tsu.ge

საკვანძო სიტყვები: მდგრადი განვითარება, მდგრადი ბიზნეს მოდელი, ეკონომიკური რეცესია, კოვიდ 19, პანდემია, ინფლაცია, კოვიდიზმი.

ციტირებისთვის: ნაცვლიშვილი ი. (2020). მდგრადი განვითარების და მდგრადი ბიზნეს მოდელის პერსპექტივები პოსტკოვიდურ ეპოქაში. *გლობალიზაცია და ბიზნესი*, №10, გვ. 227-232. <https://doi.org/10.35945/gb.2020.10.029>

შესავალი

პანდემია თანამედროვეობის უდიდესი გამოწვევაა. იგი საფრთხეს უქმნის მილიონობით ადამიანის ჯანმრთელობას, იწვევს უპრეცედენტო გლობალურ ეკონომიკურ მეგარეცესიას და გაურკვევლობას. მსოფლიო ბანკის შეფასებით მიმდინარე წელს 2019 წელთან შედარებით გლობალური ეკონომიკა შემცირდება 4,2 ტრილიონი დოლარით, ხოლო 2021 წლისთვის – 7,5 ტრილიონი დოლარით. ეს მაჩვენებელი წარმოადგენს აშშ-ს მთელი ეკონომიკის 40%-ს და უფრო მეტია, ვიდრე ერთად აღებული ლათინური ამერიკის, კარიბის ზღვის კუნძულების, შუა აღმოსავლეთისა და ჩრდილოეთ აფრიკის მთლიანი სამამულო პროდუქტი (Trotsenburg, 2020).

ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) პროგნოზით, იმ შემთხვევაში თუ ვირუსის შეკავების პოლიტიკით დაწესებული შეზღუდვები შემსუბუქდება და 2020 წლის მეორე ნახევარში დაუბრუნდება ნორმალურ ვითარებას, მაშინ EBRD-ის რეგიონების ეკონომიკები 2020 წელს შემცირდება საშუალოდ 3,5%-ით და 2021 წელს დაიწყებს აღდგენას საშუალოდ 4,8%-იანი წლიური ზრდის ტემპით. ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლის ცვლილება 2019 წლის ნოემბრიდან დღემდე ნავარაუდევია -6,5% (Williams, 2020). საქართველოში 2020 წელს მოსალოდნელია შემცირება -5,5%, 2021 წელს აღდგენა 5,5%-ით, ხოლო 2020 წელს წინა წელთან შედარებით ცვლილება შეადგენს -10% (EBRD, 2020).

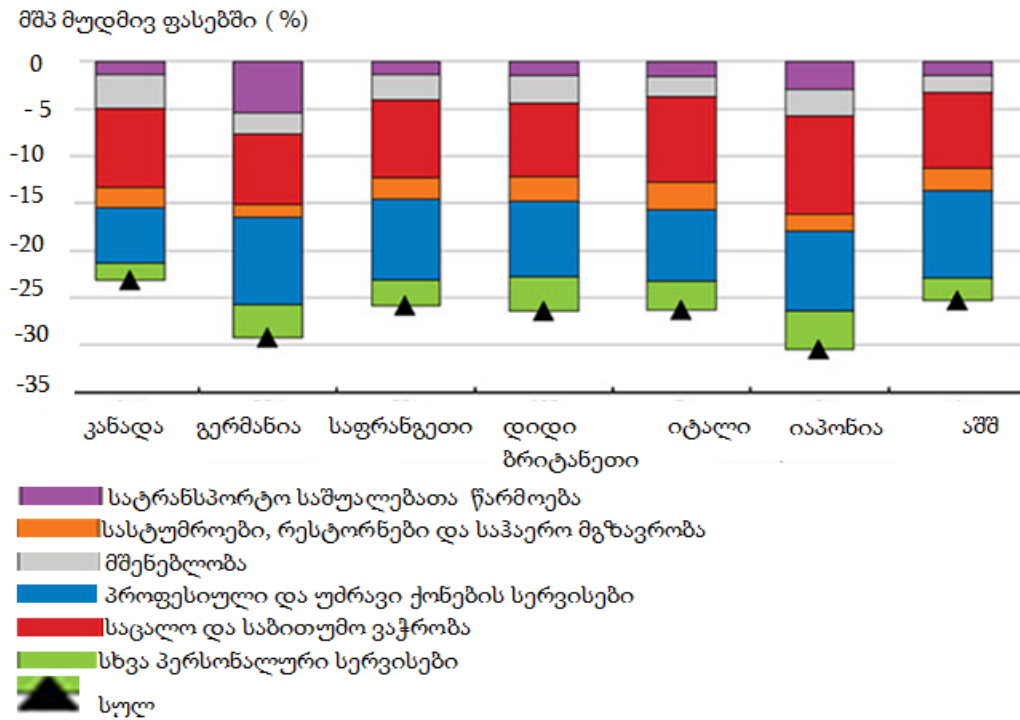
კვლევის მიზანი და კვლევის მეთოდოლოგია: კვლევის მიზანია ახალი კორონა ვირუსის (კოვიდ19) პანდემიით მდგრადი განვითარებისთვის შექმნილი გამოწვევების გამოკვეთა, პოსტკოვიდურ ეპოქაში მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევის და მდგრადი ბიზნეს მოდელების დანერგვის პერსპექტივების შეფასება. კვლევა შესრულებულია სა-

მაგიდო კვლევისა და თვისებრივი კონტენტ-ანალიზის მეთოდების გამოყენებით.

კვლევის შედეგების ანალიზი და დისკუსია

მსოფლიოში უმწვავესი რეცესიის თავიდან აცილება შეუძლებელია იმ მიზეზის გამო, რომ ჯერ კიდევ გრძელდება პანდემიის წინააღმდეგ ბრძოლა. არანაკლები მნიშვნელობის ამოცანას წარმოადგენს უმოკლეს დროში ეკონომიკის აღდგენა. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის (OECD) შეფასებით, პანდემით გამოწვეული ეკონომიკის „გაჩერება“ (lockdown) პირდაპირ გავლენას ახდენს ეკონომიკის თითოეულ სექტორზე და იწვევს მთლიანი სამამულო პროდუქტის თითქმის ერთი მესამედით შემცირებას მსოფლიოს წამყვან ეკონომიკებში (G20-ის ქვეყნები). „გაჩერების“ თითოეული თვე იწვევს წლიური მშპ-ის 2%-იან დანაკარგს. მხოლოდ ტურიზმის სექტორში მოსალოდნელია გამოშვების მთლიანი მოცულობის 70%-იანი კლება (OECD, 2020a). დიაგრამა 1 გვიჩვენებს ცალკეული ეკონომიკის სექტორების შემცირების სავარაუდო სცენარს G7-ის ქვეყნებში. სცენარი ეყრდნობა ქვეყნების მთელი ეკონომიკის, და არა მათი ცალკეული რეგიონების „გაჩერების“ დაშვებას. ყველა ქვეყანაში ნავარაუდევია ტრანსპორტის, წარმოების და პერსონალური სერვისების სრული შეწყვეტა, მშენებლობისა და პროფესიული სერვისების ერთი მეორედით, ხოლო ყველა იმ სხვა დანარჩენ სექტორში გამოშვების სამი მეოთხედით კლება, რომლებზეც ეკონომიკის სრული „გაჩერება“ პირდაპირ გავლენას ახდენს. აღსანიშნავია, რომ ამ სავარაუდო სცენარიდან მეტ-ნაკლებად განსხვავებული იქნება რეალური ვითარება ცალკეულ ქვეყანაში პანდემიის შეკავების მიზნით განხორციელებული კონკრეტული ღონისძიებების მიხედვით (OECD, 2020a).

დიაგრამა 1. საქმიანობის სრული ან ნაწილობრივი „გაჩერების“ პოტენციური საწყისი გავლენა G7-ის ქვეყნების ეკონომიკაზე

წყარო: Organisation for Economic Co-operation and Development. <http://www.oecd.org/newsroom/oecd-updates-g20-summit-on-outlook-for-global-economy.htm>

თუ მოხერხდება ეკონომიკის ზოგიერთი სექტორის მხოლოდ ნაწილობრივი „გაჩერება“ და დაფუძვებით, რომ „გაჩერების“ მსგავსი დონე შენარჩუნდება ყველა ქვეყანაში, მაშინ მთლიან სამამულო პროდუქტზე თავდაპირველი პირდაპირი დარტყმა წამყვანი ეკონომიკების უმრავლესობაში იქნება 20%-25%. ამასთან, მთლიანი სამამულო პროდუქტის წლიური ზრდა დამოკიდებული იქნება იმაზე, თუ რამდენ ხანს გაგრძელდება ამკრძალავი ღონისძიებები. საშუალოდ, ეკონომიკის სხვადასხვა სექტორებში მოსალოდნელია გამოშვების მთლიანი მოცულობის 30-40%-იანი შემცირება (OECD, 2020b). აღსანიშნავია, რომ მთლიანად OECD-ის ქვეყნებში, მიმდინარე კრიზისის ფონზე მკვეთრად შემცირებულია მომხმარებლის ნდობის (CCI) და ბიზნესის ნდობის (BCI) ინდექსები, ასევე მკვეთრად შემცირებულია შედგენილი მთავარი ინდიკატორის (CLI) მაჩვენებელიც (OECD, 2020c).

პანდემია განსაკუთრებულ საფრთხეს უქმნის უღარიბეს ქვეყნებს სასურსათო უსაფრთხოების კუთხით, რადგან სურსათის იმპორტირება უწყვეტ იმ პირობებში, როცა ეცემა მათი ეროვნული ვალუტის კურსი, მცირდება შემოსავლები, რთულდება სურსათის ქვეყანაში შეტანა მის ექსპორტირებაზე შეზღუდვებისა და მიწოდების ჯაჭვის მოშლის გამო. მსოფლიო ბანკის შეფასებით, პანდემიამ და წამყვანი ეკონომიკების ე.წ. „გაჩერებამ“ შესაძლოა გამოიწვიოს 60 მილიონზე მეტი ადამიანის უკიდურესი სიღარიბე. ეს ფაქტი წარმოადგენს სიღარიბის აღმოფხვრის მიმართულებით უახლოეს წლებში

მიღწეული ყველა შედეგის ნიველირებას (The World Bank, 2020a).

ქვეყნები მიმართავენ ექსტრაორდინალურ სტრატეგიებს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის, კეთილდღეობისთვის მიყენებული ზიანის შემცირების, ეკონომიკური კრიზისის დაძლევისა და პოსტ-კრიზისულ პერიოდში ეკონომიკის გრძელვადიანი აღდგენის უზრუნველსაყოფად. ასევე, საერთაშორისო ორგანიზაციები ახორციელებენ კონკრეტულ პროექტებს ქვეყნების დასახმარებლად პანდემიით გამოწვეული სიძნელების დასაძლევად.

პანდემიის გამოწვევის საპასუხოდ მსოფლიო ბანკის მიერ შემუშავებული პოლიტიკის პრიორიტეტები გულისხმობს: სურსათის, აგარარული რესურსებისა და მუშახელის მოძრაობისთვის ხელშეწყობას, უღარიბესი და ყველაზე მეტად მოწყვალდი ჯგუფების სოციალური დაცვის პროგრამების განხორციელებას, საშუალო ვადიან პერიოდში გრძელვადიანი მედეგობისა და პრევენციის უზრუნველმყოფელი პირობების შექმნას ე.წ. „ერთიანი ჯანმრთელობის“ მიდგომის გამოყენებით უღარიბესი ქვეყნების ჩათვლით, ექსპორტის შეზღუდვებისგან თავშეკავებას, იმპორტზე არააუცილებელი ბარიერების დაწესებისა და არასაჭირო მარაგების შექმნის თავიდან აცილებას (The World Bank, 2020b). შესაბამისად, კრიზისის დაძლევისა და ეკონომიკის აღდგენის საპასუხო ღონისძიებათა ნაკრები მოიცავს ღონისძიებებს, რომელიც მიმართულია: ადამიანთა სიცოცხლის გადარჩენაზე, უღარი-

ბესი და ყველაზე მეტად მოწყვლადი ჯგუფების დაცვაზე, ბიზნეს-აქტივობისა და სამუშაო ადგილების შენარჩუნებაზე, შოკების მიმართ მედეგი, მოქნილი ეკონომიკის შექმნაზე.

მიმდინარე პანდემიით შექმნილი მწვავე ეკონომიკური კრიზისის ფონზე შეიძლება ყურადღების მიღმა დარჩეს მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევა და მდგრადი ბიზნეს მოდელების დანერგვა. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 193 წევრმა ქვეყანამ 2015 წლის 25 სექტემბერს მიაღწია უპრეცედენტო შეთანხმებას მდგრადი განვითარების დოკუმენტზე „ჩვენი სამყაროს გარდაქმნა: 2030 წლის დღის წესრიგი მდგრადი განვითარებისათვის“, რომელიც მოიცავს 17 მიზანს და 169 ამოცანას (United Nations, 2020).

მდგრადი განვითარების მიზნები (იხ. ცხრილი 1) ეფუძნება მდგრადი განვითარების სამ ურთიერთდაკავშირებულ ელემენტს: ეკონომიკური ზრდა, სოციალური ინკლუზია და გარემოს დაცვა. თანამედროვე პანდემია სამივე ამ ელემენტზე უკიდურესად მძიმე გავლენას ახდენს: იწვევს დრამატულ ეკონომიკურ რეცესიას, ამწვავებს უთანასწორობისა და სიღარიბის პრობლემას, საფრთხეს უქმნის გარემოსდაცვით ღონისძიებებზე ძალისხმევის კონცენტრაციას.

მდგრადი განვითარების მიზნებთან თანხვედრაშია გარემოსდაცვითი შესრულების ინდექსი (EPI), რომელიც გვიჩვენებს მდგრადი განვითარების არსებულ სიტუაციას მსოფლიოში. იგი ახდენს 180 ქვეყნის შეფასებასა და რანჟირებას მდგრადი განვითარების ორი მიმართულებით-სიჯანსაღის/ჯანმრთელობის დაცვისა და ეკოსისტემის სიცოცხლისუნარიანობის კუთხით. გარემოსდაცვითი შესრულების ინდექსით (გში) წარმოადგენს პრობლემების განსაზღვრის, მიზნების დასახვის, ტენდენციების დადგენის, დამდგარი შედეგების ახსნის და საუკეთესო პრაქტიკის იდენტიფიცირების ინსტრუმენტს. ინდექსი საშუალებას იძლევა, მოხდეს გარემოსდაცვის კუთხით არასაკმარისი ძა-

ლისხმევის იდენტიფიცირება და მეგზურობის გაწევა პოლიტიკის შემუშავებლებისთვის. მსოფლიოში გში-ს მიხედვით ქვეყნების რანჟირების პირველ ათეულში ევროპული სახელმწიფოები იკავებენ მოწინავე პოზიციებს (World Economic Forum, 2020a).

გარემოსდაცვითი შესრულების ინდექსით გარემოს სიჯანსაღისა და ეკოსისტემის სიცოცხლისუნარიანობის კუთხით ფასდება ქვეყნების მდგომარეობა გარემოს დაცვის 11 სფეროში. ამ პროცესში გამოიყენება 32 ინდიკატორი (ჰაერის ხარისხი, წყლის რესურსები, ბიომრავალფეროვნება, სანიტარული ნორმები, კლიმატი და ენერგოპოლიტიკა, მოსახლეობის ჯანმრთელობა და სხვ.) და ფასდება, რამდენად შეესაბამება კონკრეტული ქვეყნის პოლიტიკა საერთაშორისო დონეზე მიღებულ სტანდარტებს. 2020 წელს გში-ს დაემატა ისეთი ახალი ინდიკატორები, რომელიც ზომავს ნარჩენების მართვას, მიწის საფარის ცვლილებით გამოწვეულ ნახშირბადის დიოქსიდის გამოფრქვევას და შავი ნახშირბადის ემისიას. სამივე ამ ფაქტორს მნიშვნელოვანი როლი აქვს კლიმატის ცვლილების გამოწვევაში (Yale Center for Environmental Law and Policy, 2020). გარემოსდაცვითი შესრულების ინდექსის შესახებ 2020 წლის ანგარიშში შეფასებულია მსოფლიოს 180 ქვეყანა, სადაც საქართველო 41.3 ქულით 102-ე ადგილს იკავებს (Environmental Performance Index, 2020a). გარემოს დაცვის პოლიტიკასთან მიმართებით საქართველო ჩამორჩება რეგიონის ქვეყნებს და მათთან შედარებით დაბალი ეფექტურობით ხასიათდება (Environmental Performance Index, 2020b). როგორც ცხრილი 2-დან სჩანს, საქართველოს გარემოს დაცვის კუთხით სამეზობლოში ერთ-ერთი ყველაზე უარესი მაჩვენებლები აქვს და, მაგალითად, მეზობელ სომხეთს რანჟირებაში ჩამორჩება 49 პუნქტით.

ახალი კორონა ვირუსით (კოვიდ-19) გამოწვეულმა პან-

ცხრილი 1. მდგრადი განვითარების მიზნები

მდგრადი განვითარების მიზნები			
მიზანი 1	სიღარიბის აღმოფხვრა	მიზანი 10	შემცირებული უთანასწორობა
მიზანი 2	ნულოვანი შიმშილი	მიზანი 11	მდგრადი ქალაქები და დასახლებები
მიზანი 3	ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა	მიზანი 12	პასუხისმგებლიანი მოხმარება და წარმოება
მიზანი 4	ხარისხიანი განათლება	მიზანი 13	მოქმედება კლიმატის ცვლილების წინააღმდეგ
მიზანი 5	გენდერული თანასწორობა	მიზანი 14	წყალქვეშა ეკოსისტემა
მიზანი 6	სუფთა წყალი და სანიტარია	მიზანი 15	მიწის ეკოსისტემა
მიზანი 7	ხელმისაწვდომი და უსაფრთხო ენერჯია	მიზანი 16	მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუციები
მიზანი 8	ღირსეული სამუშაო და ეკონომიკური ზრდა	მიზანი 17	თანამშრომლობა საერთო მიზნებისთვის
მიზანი 9	მრეწველობა, ინფრასტრუქტურა და ინფრასტრუქტურა		

წყარო: გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია

ცხრილი 2. გარემოსდაცვითი შესრულების ინდექსი საქართველოსა და მეზობელ ქვეყნებში

ქვეყანა	ადგილი გში რანჟირებაში	გში ქულა	10 წლიანი ცვლილება (%)
საქართველო	102	41,3	-1,3
თურქეთი	99	42,6	2,1
აზერბაიჯანი	72	46	4
რუსეთი	58	50,5	3,9
სომხეთი	53	52,3	4,5

წყარო: იელის გარემოსდაცვითი სამართლისა და პოლიტიკის ცენტრი.

დემიამ კიდევ უფრო თვალსაჩინო გახადა მსოფლიოს ყველა ქვეყნის მძლავრი ურთიერთდამოკიდებულება, მდგრად და მედეგ სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებაში ინვესტიციების განხორციელების მნიშვნელობა. მიმდინარე პანდემიით შექმნილი მწვავე ეკონომიკური კრიზისი არამხოლოდ საფრთხეებს უქმნის მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევასა და მდგრადი ბიზნეს მოდელების დანერგვას, არამედ წარმოშობს შესაძლებლობას, ხელახლა გავიზაროთ და ახლებურად წარვმართოთ ძალისხმევა მათ მისაღწევად. სწორედ მსგავსი პრობლემური საკითხების განსასჯელად 2021 წლის იანვარში დავოსში (შვეიცარია) უკვე დაგეგმილია მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის მიერ უნიკალური წყვილი სამიტის მოწვევა, რომლის თემატიკაა ე.წ. „დიდი გადატვირთვა“. „დიდი გადატვირთვა“ არის ვალდებულების აღება, უფრო სამართლიანი, მდგრადი და მედეგი მომავლის უზრუნველსაყოფად ერთობლივად და საჩქაროდ მომზადდეს ჩვენი ეკონომიკური და სოციალური სისტემის საფუძვლები. იგი საჭიროებს ახალ სოციალურ კონტრაქტს, რომელიც ორიენტირებული იქნება ადამიანის ღირსებასა და, სოციალურ სამართლიანობაზე, როცა ეკონომიკური განვითარების მიღმა არ დარჩება სოციალური პროგრესი (World Economic Forum, 2020b).

მომავალი გლობალური საფრთხე კლიმატისა და ბიომრავალფეროვნების ცვლილებით გამოწვეული კრიზისი შეიძლება აღმოჩნდეს. კლიმატისა და ბიომრავალფეროვნების უკონტროლო ცვლილებებმა შესაძლოა, გასულ ათწლეულებში განვითარებით მიღწეული სარგებლის სრული ნივთიერება მოახდინოს და შეუძლებელი გახადოს მომავალი წარმატებები განვითარებაში. ექსპერტების აზრით, მომავალში პანდემიების სისშირე გაიზარდება, თუ კაცობრიობა არ შეწყვეტს ბუნების განადგურებას. ცნობილია, რომ ძუძუმწოვრებსა და წყლის ფრინველებში ადამიანზე გადამდები 1,7 მილიონი უცნობი ვირუსი ბინადრობს. შეუკავებელი გაუტყეურება, აგრარული ექსპანსია და ინფრასტრუქტურის შექმნა ადამიანს აახლოებს ამ ცხოველებსა და ფრინველებთან.

პანდემიური ვითარება იწვევს არა მხოლოდ ეკონომიკურ კრიზისს, არამედ ცვლილებებს სოციალურ-პოლიტი-

კურ ჭრილშიც. ხშირია მთვრობების მხრიდან პანდემიასთან ბრძოლის ეგიდით ზეჭარბი ამკრძალავი ღონისძიებების გამოყენება, საერთაშორისო ვაჭრობის შეზღუდვა, უცხოურისა და უცხოელების მიმართ სხვადასხვა ფობიების გაჩენა, პროტექციონიზმისკენ მოწოდებები, ნაციონალიზმის პროპაგანდა, ავტორიტარიზმისკენ მისწრაფება, ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების უაპელაციო დარღვევა. არცთუ იშვიათად ადგილი აქვს პანდემიის შიშით მთავრობებისთვის ჭარბი ძალაუფლების გადაცემას საგანგებო მდგომარეობის საბაბით, მასმედიის საშუალებებით მასობრივი შიშისა და ისტერიის დათესვის მცდელობას. ზოგჯერ სახეზეა კორონავირუსთან ბრძოლის პოლიტიზაციის ნიშნები. ასეთი ტენდენციები ექსპერტების მიერ შეფასებულია, როგორც ინფოდემია და კოვიდიზმი.

დასკვნები და რეკომენდაციები

კოვიდპანდემიით შექმნილი კრიზისი თანდათან ფორმირდება „სამშავი ტალღის“ ბუნების მქონე კრიზისად, სადაც პანდემიურ შოკსა და საზოგადოებრივი ჯანდაცვის კრიზისს (პირველ ტალღა) მოსდევს ეკონომიკური მეგარეცესიის უფრო ძლიერი შოკი (მეორე ტალღა), რომელსაც მომავალში, შესაძლოა, მოჰყვეს კლიმატის ცვლილებითა და ბიომრავალფეროვნების შემცირებით გამოწვეული კიდევ უფრო მძლავრი ეკოლოგიური კრიზისი.

პოსტპანდემიური პერიოდისთვის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ორი ალტერნატიული სცენარის შესაძლებლობა განიხილება. მიმდინარე გლობალური მეგარეცესიის პირობებში ბაზრები რადიკალურად იცვლება, მზარდი გაურკვევლობის პირობებში ფირმები ცდილობენ ახალ პირობებთან ადაპტირებას, წინა ხაზზე გამოდის „დიდი“ სახელმწიფო, რომელიც ასრულებს ლიდერის ფუნქციას პანდემიასთან გამკლავებასა და ეკონომიკის აღდგენაში. პოსტკოვიდურ ეპოქაში მოსალოდნელია შეიქმნას „ახალი ნორმალური“ ვითარება, რომელიც ორი შესაძლო მიმართულებით შეიძლება განვითარდეს. არასასურველი მიმართულებაა ნაციონალიზმი, საჯარო სერვისების შემცირება,

კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ეკოლოგიური კრიზისი, აუტოკრატია. განვითარების სასურველი მიმართულებაა უფრო მეტი ინტერნაციონალიზაცია, ბიზნესის მართვის ახალი პარადიგმები და მდგრად განვითარებაზე ორიენტირებული ინვესტიციები, ახალი მწვანე შეთანხმება, დემოკრატია.

პოსტკოვიდურ ეპოქაში სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სასურველი მიმართულებით წარმართვის თვალსაზრისით ამჟამინდელი კრიზისი ქმნის შესაძლებლობას, მთავრობებმა პოსტკრიზისულ პერიოდში ეკონომიკის აღდგენის ხელშეწყობ ღონისძიებებში უფრო მეტი აქცენტი გააკეთონ მდგრადი განვითარების მიზნების მიღწევასა და მდგრადი ბიზნეს მოდელების დანერგვის ხელშეწყობაზე. მომავალი

პანდემიების რისკების შემცირების მიზნით პოსტკოვიდურ პერიოდში მასტიმულირებელი პოლიტიკა მიმართული უნდა იყოს ადამიანის სიცოცხლის დაცვასა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოებაზე, საარსებო საშუალებების უზრუნველყოფაზე, ბუნების შენარჩუნებასა და გაფრთხილებაზე.

არჩევანი უნდა გაკეთდეს მდგრადი და ინკლუზიური განვითარების სასარგებლოდ. ამიტომ ბიზნეს მოდელები უნდა ითვალისწინებდეს მდგრადი განვითარების მიზნებს. მდგრადი ბიზნეს მოდელების შეთავაზება კერძო სუბიექტებისთვის წარმატების წინაპირობა და, ამასთანავე, მომავალში მსგავსი კრიზისების პრევენციის ბერკეტი იქნება.

REFERENCES

- Environmental Performance Index 2020* (2020a). [online] <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/country/geo>. Accessed on May 20, 2020.
- Environmental Performance Index 2020* (2020b). [online] <https://epi.yale.edu/epi-results/2020/component/epi>. Accessed on May 20, 2020.
- European Bank for Reconstruction and Development (2020). *Regional Economic Prospects in the EBRD Regions*. May 2020 update. Covid-19: From shock to recovery. [online] <https://www.ebrd.com/what-we-do/economic-research-and-data/rep.html> Accessed on May 20, 2020.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2020a). *OECD updates G20 summit on outlook for global economy*. 27/03/2020 - Updated 15 April 2020. [online] <http://www.oecd.org/newsroom/oecd-updates-g20-summit-on-outlook-for-global-economy.htm>) Accessed on May 20, 2020.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2020b). *Evaluating the initial impact of COVID-19 containment measures on economic activity*. Updated 10 June 2020. [online] https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=126_126496-evgsi2gmqj&title=Evaluating_the_initial_impact_of_COVID-19_containment_measures_on_economic_activity Accessed on June 20, 2020.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2020c). *Main Economic Indicators*., Vol. 2020, Issue 6, June [online] https://read.oecd-ilibrary.org/economics/main-economic-indicators/volume-2020/issue-6_06aa372c-en#page5 Accessed on June 20, 2020.
- The United Nations, Georgia (2020). *Sustainable Development Goals*. [online] <https://georgia.un.org/sdgs#.XsqYmkQzblU> Accessed on May 10, 2020.
- The World Bank (2020a). *World Bank Group: 100 Countries Get Support in Response to COVID-19 (Coronavirus)*., 19 May, 2020. [online] https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/05/19/world-bank-group-100-countries-get-support-in-response-to-covid-19-coronavirus?cid=ECR_E_NewsletterWeekly_EN_EXT&deliveryName=DM65219 Accessed on May 20, 2020.
- The World Bank (2020b). Statement by Mari Pangestu, Managing Director for Development Policy and Partnerships, *The World Bank at the Virtual Meeting of G20 Agriculture Ministers*. April 21, 2020. [online] <https://www.worldbank.org/en/news/speech/2020/04/21/statement-by-mari-pangestu-managing-director-for-development-policy-and-partnerships-the-world-bank-at-the-virtual-meeting-of-g20-agriculture-ministers> Accessed on May 20, 2020.
- Trotsenburg, A. V., (2020) *Broad, fast action to save lives and help countries rebuild*. 06 May, 2020. [online] https://blogs.worldbank.org/voices/broad-fast-action-save-lives-and-help-countries-rebuild?cid=ECR_E_NewsletterWeekly_EN_EXT&deliveryName=DM63224 Accessed on May 20, 2020.
- Williams, A. (2020). *EBRD economies seen contracting by 3.5 per cent in 2020, 4.8 per cent rebound in 2021*. 13 May, 2020 [online] (<https://www.ebrd.com/news/2020/ebrd-economies-seen-contracting-by-35-per-cent-in-2020-48-per-cent-rebound-in-2021.html>) Accessed on June 20, 2020.
- World Economic Forum (2020a). *This is the state of sustainability around the world*. 12 June, 2020. [online] https://www.weforum.org/agenda/2020/06/chart-of-the-day-this-is-the-state-of-sustainability-around-the-world?fbclid=IwAROVNOziYsATwDwSMhCU2IzXVzm8IFRy58tUpsRYWcnk-0n6h1BCtZf_hbw Accessed on June 20, 2020.
- World Economic Forum (2020b). *The Great Reset: A Unique Twin Summit to Begin 2021*. [online] <https://www.weforum.org/great-reset/about> (Accessed on June 30, 2020).
- Yale Center for Environmental Law and Policy (2020). *Environmental Performance Index 2020*. [online] <https://envirocenter.yale.edu/2020-environmental-performance-index> (Accessed on June 20, 2020).